

VÉDETT KARSZTOS TERMÉSZETI ÉRTÉKEINK

Összeállította: Székely Kinga

A Természetvédelemről szóló 1961. évi 18. sz. törvényerejű rendelet és a végrehajtásáról szóló 12/1971. (IV. 1.) számú kormányrendelet alapján az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnöke határozatot hozott nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, országos és megyei jelentőségű természetvédelmi értékek létesítéséről.

A védett területek rendeltetése, hogy védje és őrizze meg a táj jellegzetes arculatát és természeti értékeit. Alapvető védelmi előírás, hogy a földtani alakzatokat, barlangokat meg kell őrizni, a területek fenntartását, kezelését, fejlesztését, tudományos kutatását összehangoltan és tervszerűen kell végezni. Nem szabad olyan létesítményt elhelyezni és üzemeltetni, amely a táj jellegét, a védett növény- és állatvilágának tenyésztését stb. zavarja vagy veszélyezteti.

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnökének határozata értelmében karsztos területen a következő nemzeti parkok, ill. tájvédelmi körzetek létesültek:

BÜKKI NEMZETI PARK

Az Országos Természetvédelmi Hivatal elnökének 18/1976. OTvH számú határozata a Bükk Nemzeti Park létesítéséről.

(Kivonat a Tanácsok Közlönye 1976. dec. 28. XXV. évf. 59. számából)

4. A Bükk Nemzeti Park *Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*: Miskolc megyei város, Bükkzentkereszt, Bükkzsérc, Cserépfalu, Cserépváralja, Dédestapolcsány, Kács, Kisgyőr, Mályinka, Parasznya, Répáshuta, Sály, Tard, Varbó községek; *Heves megyében*: Eger város, Bélapátfalva, Felsőtárkány, Mónosbél, Nagyvisnyó, Szarvaskő, Szilvásvárad községek közigazgatási területén fekszik.

5. Területe: 38 774,6 ha

6. Természetvédelmi törzskönyvi száma: 138/NP/72

7. Rendeltetése:

a) Védje a bükk középhegységi táj jellegzetes és változatos arculatát, kedvező természeti tulajdonságait és őrizze meg jelentős természeti értékeit: — különböző sziklaalakzatokat, barlangokat, tőbröket, forrásokat és vízfolyásokat,

— a kárpáti flóraelemekben gazdag hegyi réteket, legelőket, a jellegzetes és ritka erdő- és állomány-típusokat, természetes növénytakarásokat, valamint a védett állatfajokat.

8. Szigorúan védett területek: Dédesi vár környéke, Csondróvölgy és Látó-kövek, Garadnóoldal és Háromkúti-völgy, a lillafüredi István-barlang felszíne, Szinva-oldal, Sebesvíz-völgye, Jávorkút környéke, Nagymező, Balla-völgy és Csunya-völgy, Cserépváraljai Kő-völgy, Hór-völgy, Ablakos-kő-völgy és Leány-völgy, Kövek vonulata, Szalajka-völgy, Felsőtárkányi Vár-hegy, Szarvas-kő, Imó-kő.

A szigorúan védett terület 5664 ha.

11. Alapvető védelmi előírások:

b) A BNP földtani alakzatait, barlangjait, forrásait és vízfolyásait, valamint természetes növény- és állatvilágát meg kell őrizni. Fokozott figyelmet kell fordítani a növény- és állatvilág természetes tenyészhelyének, illetve élőhelyének fenntartására, szükség szerinti helyreállítására.

c) A BNP területén nem szabad olyan tevékenységet folytatni, olyan létesítményt elhelyezni és üzemeltetni, amely a táj jellegét, kedvező természeti tulajdonságait, barlangi képződményeit, forrásait és vízfolyásait, védett növény- és állatvilágának tenyésztését, valamint a BNP rendeltetésének betöltését zavarja vagy veszélyezteti.

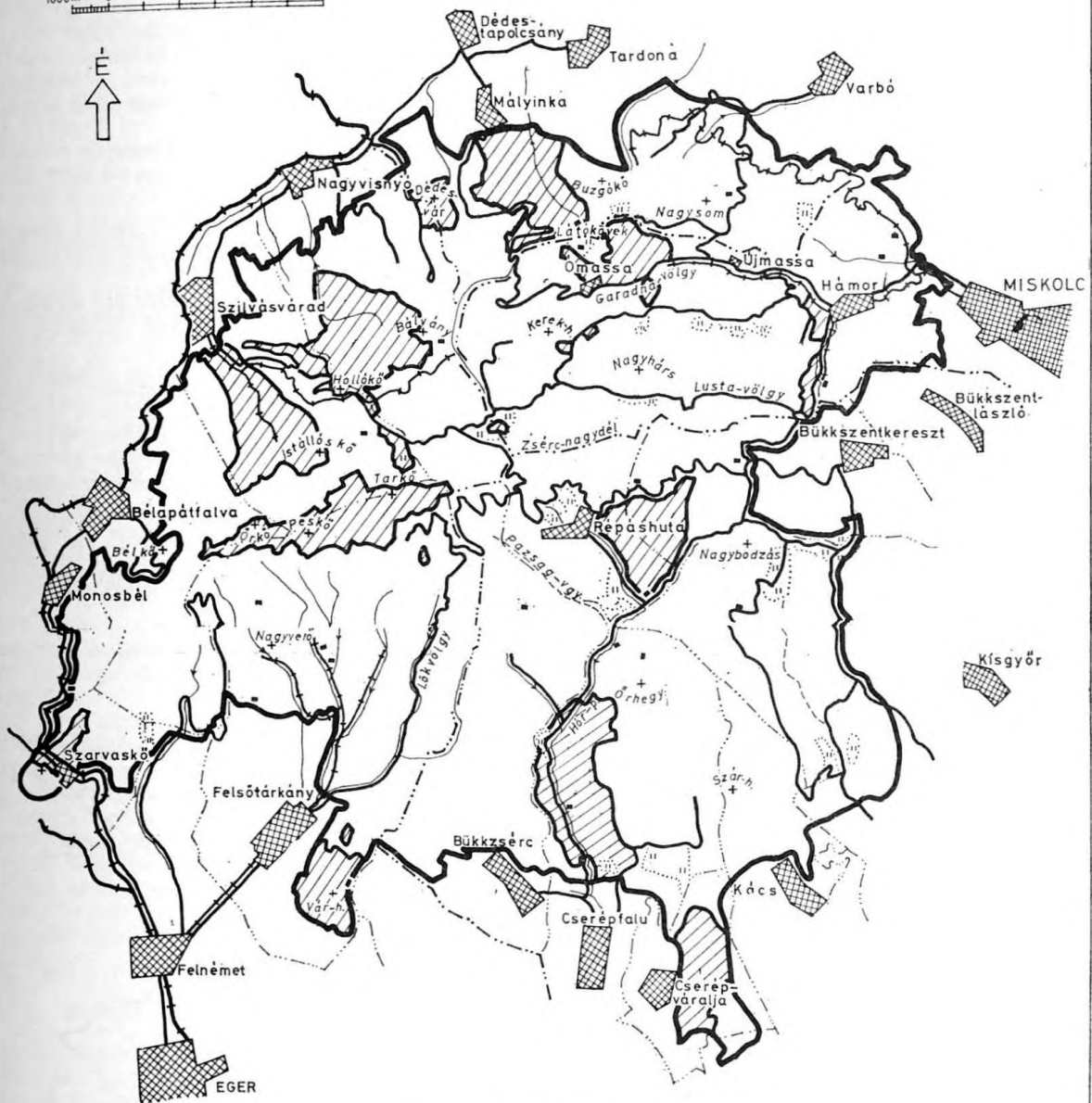
13. A BNP magában foglalja az alábbi, korábban védetté nyilvánított természetvédelmi területeket:

	határozat száma	területe, ha
Szilvásváradí ősbükkös	87769/42	24
Jávorkúti lucfenyves	87769/42	12
Szilvásváradí barlangok felszíne	239350/44	1
Lillafüredi István-barlang felszíne	603/51	—
Lillafüredi Petőfi-barlang felszíne	689/51	—
Bükk Nagy-mező	1612/54	7
Szalajka-völgy	472/55	558
Cserépváraljai kaptárkő	1488/60	—

A Bükk Nemzeti Park kezelését az OKTH Bükk Nemzeti Park Igazgatósága (székhelye: Eger) látja el a 18/1976. sz. határozat 3. sz. mellékletében megadott irányelvek alapján.

BÜKKI NEMZETI PARK VÁZRAJZA

1000 m 0 1 2 3 4 5 6 km

JELMAGYARÁZAT

	Nemzeti Park határa		Műút
	Szigorúan védett területek		Vasút
	Település		Keskeny nyomközű vasút
			Patak
			Erdésház, turistaház, őrház

AGGTELEKI TÁJVÉDELMI KÖRZET

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnökének 8/1978. OKTH számú határozata az Aggteleki Tájvédelmi Körzet létesítéséről.

(Kivonatok a Tanácsok Közlönye 1978. dec. 19. XXVII. évf. 55. számából)

4. A Tájvédelmi Körzet *Borsod-Abaúj-Zemplén megyében* Aggtelek, Bódvarákó, Bódvaszilás, Égerszög, Hídvégardó, Imola, Jósvafő, Komjáti, Martonyi, Perkupa, Szalonna, Szendrő, Szin, Szinpetri, Szögliget, Szuhafő, Teresztenye, Tornakápolna, Tornanádaska, Trizs, Varbóc községek közigazgatási területén fekszik.

5. Területe: 19 595,3 ha.

6. Törzskönyvi száma: 162/TK/78.

7. Rendelgetése:

a) Védje és őrizze meg a táj jellegzetes arculatát és természeti értékeit:

– a karszt jellegzetes felszíni formáit: töbröket, víznyelőket, sziklaalakzatokat, szurdokvölgyeket, barlangrendszereket;

– a forrásokat, tavakat és természetes vízfolyásokat;

– a jellegzetes karsztvegetációt, a karsztbokorerdőket, erdősztyepeket, a magashegyvidéki fajokat őrző karszterdőket, a ritka erdő- és állománytípusokat, a hegyi kaszálókat és mocsárréteket;

8. Szigorúan védett területek:

a) Baradla-, Béke- és Szabadság-barlang felszíne

b) Teresztenyei-forrás és Vizes-nyelő körzete
c) Nagy-oldal, Lófej-tető, Haragistya és a Nagytohonya-forrás körzete

d) Medve-kert, Hideg-oldal, Patkós

e) A ménes-völgyi Hideg-patak szurdoka és környéke

f) Szádvár és környéke

g) Bódvaszilasi Dusa-tető és környéke

h) Vecsembükk területe az aknabarlangokkal

i) Tornanádaskán a hegyoldalon az erdőgazdasági üzemterv szerinti 6,7 és 8 tagszámú erdőrészek területe és a kastélypark

j) Martonyi kolostorrom és környéke

Szigorúan védett terület összesen: 4 763,7 ha

11. Egyéb rendelkezések:

d) A TK magában foglalja az alábbi korábban védetté nyilvánított természetvédelmi területeket:

	határozat száma	területe, ha
Baradla-barlang felszíne, Aggtelek, Jósvafő	614/51	769
Béke-barlang felszíne	1277/53	643
Szabadság-barlang felszíne	898/56	210
Vass Imre-barlang felszíne	123/58	12
Tornanádaskai park	891/58	7

Az Aggteleki Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelését az OKTH Északmagyarországi Felügyelősége (székhelye: Miskolc) látja el, a 8/1978. OKTH sz. határozat 3. számú mellékletében megadott irányelvek alapján.

AGGTELEKI TÁJVÉDELMI KÖRZET

A 8/1978 OKTH. Sz. HATÁROZAT 1. Sz. MELLÉKLETE

1000 m 0 1 2 3 4 5

JELMAGYARÁZAT

- Tájvédelmi körzet határa
- Szigorúan védett terület
- Belterület
- Közút
- Vasút
- Községhatár
- Patak

Az irányelvek barlangot érintő pontjai:

4.a) A TK területén a tulajdonos (kezelő) gondoskodik az épületek és létesítmények karbantartásáról, környezetük rendezéséről, a barlangok és azok berendezési tárgyainak folyamatos állagvédelméről.

5.a) A TK területén különös figyelmet kell fordítani a források, patakok, tavak védelmére, fenntartására.

b) A TK területére szennyvizet rávezetni tilos. A területen keletkezett szennyvizet az illetékes hatóságok előírásai szerint kell kezelni. Felszíni szennyvíztárolás és a tisztítatlan szennyvíz felszíni vagy felszín alatti vízbe való bevezetése tilos.

c) A TK szigorúan védett területére szennyvíz még tisztított állapotban sem kerülhet.

d) A természetes vizek medrét, partvonalát megváltoztatni, források vizét elvezetni csak az OKTH hozzájárulásával szabad.

6.g) A TK területén védett állatokat (pl. denevéreket) és védett növényeket gyűjteni csak az OKTH Északmagyarországi Felügyelősége engedélyével szabad.

8.b) A barlangi víznyelőkhöz vezető medrek, a víznyelők széle és oldalai az agyagbemosódás megakadályozása érdekében nem szánthatók fel.

10.e) A karsztfelszín és a természeti értékek védelme, a karsztvizek tisztasága érdekében legeltes csak a kijelölt legelőterületeken, megfelelő őrizet mellett történhet.

11.h) A barlangi víznyelők, a barlangbejáratok környékén a források körül, a kirándulók által gyakran látogatott rétek szélein az idős állományból legalább 0,5 ha-os állományrészt fenn kell tartani.

13.d) A barlangi élővilág fennmaradásának érdekében bármilyen vegyszer használata szigorúan tilos mindazon területeken, amelyeknél a vegyszeres bemosódás veszélye fennáll, így a víznyelők és az azokhoz vezető medrek környékén és azok vízgyűjtő területén.

15.d) Meg kell szüntetni a karrmező felszínéről történő kőkitermelést és a TK érdekeinek figyelembevételével kőnyerő helyet kell kijelölni a lakossági szükséglet ellátására.

BUDAI TÁJVÉDELMI KÖRZET

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnökének 9/1978. OKTH számú határozata a Budai Tájvédelmi Körzet létesítéséről.

(Kivonat a Tanácsok Közlönye 1978. dec. 19. XXVII. évf. 55. számából)

4. A Tájvédelmi Körzet Pest megye budai járásában Budajenő, Budakeszi, Budaörs, Nagykovácsi, Páty, Perbál, Piliscsaba, Pilisszentiván, Solymár, Telki, valamint Budapest Főváros II., III., XII. kerületének közigazgatási területén fekszik.

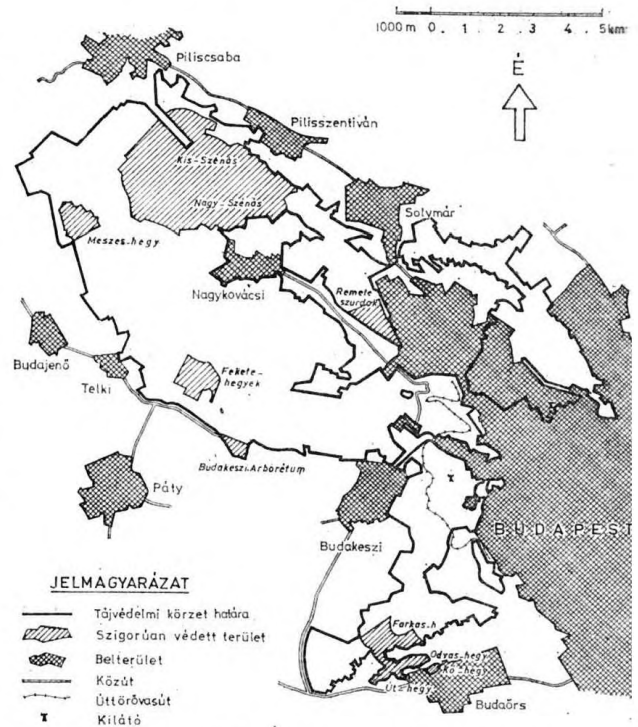
5. Területe: 10 234,0 ha.

6. Törzskönyvi száma: 163/TK/78.

7. Rendeltestése:

A 9/1978 OKTH SZ. HATÁROZAT 1.SZ. MELLÉKLETE

BUDAI TÁJVÉDELMI KÖRZET

a) Védje a táj jellegzetes arculatát, kedvező természeti tulajdonságait és őrizze meg természeti értékeit:

– a változatos felszíni formákat, a sziklaalakzatokat, sziklafalakat, szurdokvölgyeket és a barlangokat;

– a forrásokat és vízfolyásokat;

– a sziklagyepeket, karsztbokorerdőket, sziklaerdőket, a természetes erdő- és állománytípusokat.

8. Szigorúan védett területek:

a) Remete-szurdok

b) Kis- és Nagyszénás

c) Perbáli Meszes-hegy

d) Pátyi Fekete-hegy

e) Budakeszi Arborétum

f) Budaörsi kopárok

A szigorúan védett terület összesen 1674,5 ha.

11. Egyéb rendelkezések:

e) A TK magában foglalja az alábbi, korábban védetté nyilvánított természetvédelmi területeket:

	határozat száma	területe, ha
Budajenői Éles-kő	90831/42	0,03
Máriaremete-i Szurdok-völgy	17/74	51,9
Budapest XII. ker.		
Hunyad-orum	40/c/1977	14,7
Budapest II. ker.		
Vadaskert	912/c/1977	3,8
Budapest, XII.		
Tündér-szikla	912/e/1977	1,3

Budapest, XII.		
Tündér-hegyi kőfejtő	912/f/1977	0,5
Budapest, XII. Libegő és környéke, kőszobor	912/g/1977	1,1
Kisszénás	709/51	97,4
Nagyszénás	719/51	22,0

A Budai Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelését az OKTH Budapesti Felügyelőisége (székhelye: Budapest) látja el a 9/1978. OKTH sz. határozat 3. számú mellékletében megadott irányelvek alapján.

GERECSEI TÁJVÉDELMI KÖRZET

Az Országos Természetvédelmi Hivatal elnökének 15/1977. OTvH számú határozata a Gerecsei Tájvédelmi Körzet létesítéséről.

(Kivonat a Tanácsok Közlönye 1977. szept. 26. XXVI. évf. 43. számából)

4. A Tájvédelmi Körzet Komárom megyében Agostyán, Almásneszmély, Baj, Dunaszentmiklós, Lábatlan, Nyergesújfalu, Süttő, Szomód, Tardosbánya, Tarján, Tatabánya, Vérteszöllős, Vértestolna közigazgatási területén fekszik.

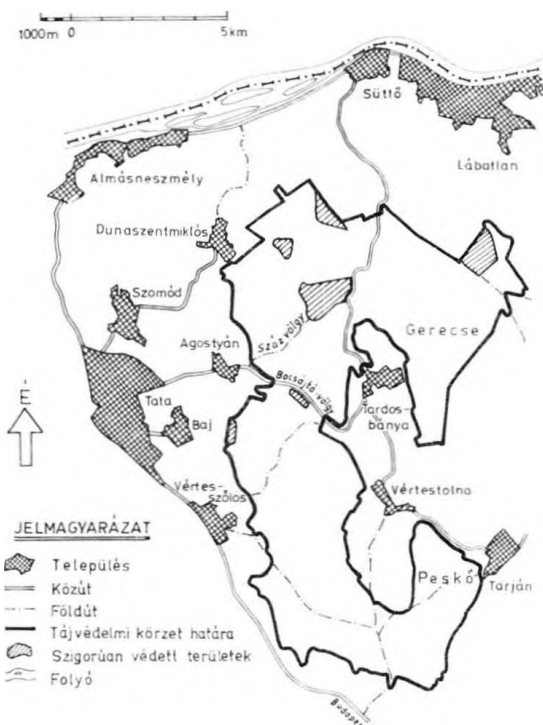
5. Területe: 8 617,4 ha.

6. Törzskönyvi száma: 152/TK/77.

7. Rendeltetése:

a) Védje és őrizze meg a táj jellegzetes arculatát és természetvédelmi értékeit:

A GERECSEI TÁJVÉDELMI KÖRZET VÁZRAJZA
A 15/1977 OTvH. Sz. HATÁROZAT 1. Sz. MELLÉKLETE

— a felszín délre, délnyugatra néző pados le-
töréseit,
— az ősrégészeti leletekben gazdag barlangokat,
felhagyott egykori bányákat,
— a jellegzetes sziklagyepeket, karsztbokor-
erdőket...

8. Szigorúan védett területek:

- Nagy-Pisznice
- Asszony-hegy
- Nagy-Somlyó
- Száraz-völgy
- Agostyáni arborétum
- Baji Lábas-hegy

A szigorúan védett terület összesen 417,2 ha.

11. Egyéb rendelkezések:

e) A TK magában foglalja az alábbi korábban védetté nyilvánított természetvédelmi területeket:

	határozat száma	terület, ha
Agostyáni arborétum	138/1976.	24,9
Hidegkúti-források	138/1976.	26,8

A Gerecsei Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelését az OKTH Északdunántúli Felügyelőisége (székhelye: Győr) a 15/1977. OTvH sz. határozat 3. számú mellékletében megadott irányelvek alapján látja el.

PILISI TÁJVÉDELMI KÖRZET

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnökének 1/1978. OKTH számú határozata a Pilisi Tájvédelmi Körzet létesítéséről.

(Kivonat a Tanácsok Közlönye 1978. márc. 31. XXVII. évf. 16. számából)

A Tájvédelmi Körzet magába foglalja a Pilis-hegység, valamint az Esztergom—Visegrád—Szentendrei-hegység Komárom és Pest megyében fekvő területét.

4. A TK Komárom megyében Dömös, Esztergom, Kesztlőc, Pilismarót, Pilisszentlélek; Pest megyében Budakalász, Csobánka, Dunabogdány, Leányfalu, Pilisborosjenő, Pilisszántó, Pilisszentkereszt, Pilis-szentlászló, Pomáz, Szentendre, Tahitófalu, Visegrád közigazgatási területén fekszik.

5. Területe: 23 322,8 ha

6. Törzskönyvi száma: 157/TK/78

7. Rendeltetése:

a) Védje a táj jellegzetes arculatát, kedvező természeti tulajdonságait és őrizze meg a természeti értékeit:

— a változatos felszíni formákat, a sziklaalakzatokat és sziklafalakat, a szurdokvölgyeket és barlangokat,

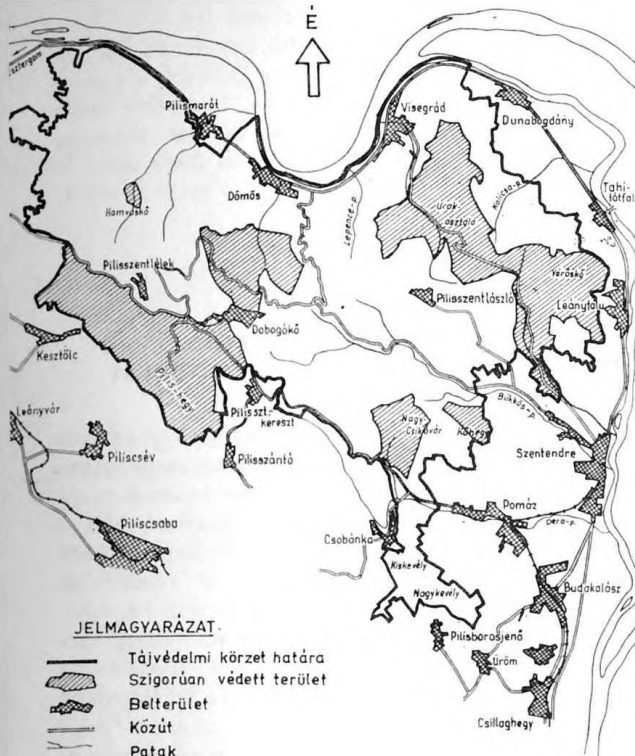
— a forrásokat, vízfolyásokat és az időszakos tavakat,

8. Szigorúan védett területek:

- Szentlászló-hegy—Vöröskő—Urak asztala
- Keserő-hegy—Dobogókő környéke
- Hamvas-kő
- Pilis és Fekete-hegy

A 1/1978. OKTH sz. HATÁROZAT 1. sz. MELLÉKLETE
PILISI TÁJVÉDELMI KÖRZET

1000m 0 1 2 3 4 5 6 7 km

- e) Holdvilág-árok és környéke
f) Pomázi Kő-hegy és környéke

Szigorúan védett terület összesen: 6183,3 ha
11. Egyéb rendelkezések:

d) A TK magában foglalja az alábbi, korábban védetté nyilvánított természetvédelmi területeket:

	határozat száma	területe, ha
Pilisszántói sziklagyep	85055/42	—
Pilis hegyoldal	90831/42	6
Pomázi Kő-hegy	237609/44	38
Leány- és Legény-barlang felszíne	90831/42	—
Pilismaróti Kádár-kút-forrás	90831/42	—
Pilismaróti Aranka-forrás	90831/42	—
Pilismaróti Pásztorkút-forrás	90831/42	—
Pilismaróti Hoffmann-forrás	90831/42	—
Pilismaróti Hamvas-kő	90831/42	—
Pilisszentléleki Szent László-forrás	90831/42	—
Pilisszentléleki Mexikó-forrás	90831/42	—
Pilisszentléleki Feketekő-szikla	90831/42	1
Pilisszántói-kőfülke	85055/42	—
Hideg-lyuk, Zsivány-barlang felszíne	90831/42	1

Pilisszentkereszti Vaskapu-szikla	90831/42	—
Ördöglyuk-barlang felszíne	90831/42	—
Pilisszentkereszti ciklámenes erdő	90831/42	—
Pilisszentkereszti Hármas-forrás	90831/42	—
Szentendrei Király-forrás	237609/44	1
Szentendrei Sándor-forrás	237609/44	—
Szentendrei Bánhid-forrás	237609/44	—

A Pilisi Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelését az OKTH Budapesti Felügyelősége (székhelye: Budapest) az 1/1978. OKTH sz. határozat 3. számú mellékletében megadott irányelvek alapján látja el.

VÉRTESI TÁJVÉDELMI KÖRZET

Az Országos Természetvédelmi Hivatal elnökének 19/1976. OTvH számú határozata a Vértesi Tájvédelmi körzet létesítéséről.

(Kivonat a Tanácsok Közlönye 1976. dec. 28-i XXV. évf. 59. számából)

4. A Tájvédelmi Körzet Fejér megyében Csákvár, Csákkerény, Csókakő, Gánt, Mór, Pusztavám, Szár és Vértesszőlős községek, Komárom megyében Oroszlány város közigazgatási területén fekszik.

5. Területe: 13 722,6 ha

6. Törzskönyvi száma: 139/TK/76

7. Rendeltetése:

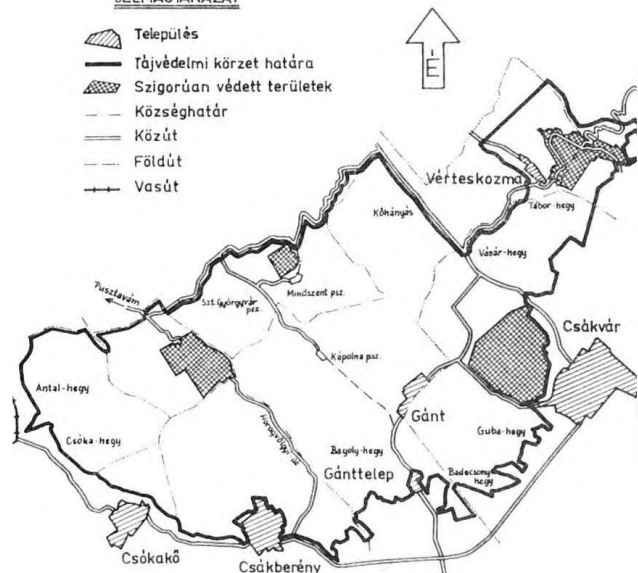
a) Védje és őrizze meg a táj jellegzetes arculatát és természeti értékeit:

— a dolomit változatos felszíni formáit, a különböző sziklaalakzatokat, szurdokvölgyeket és barlangokat,

VÉRTESI TÁJVÉDELMI KÖRZET VÁZRAJZA A 19/1976. OTvH. sz. HATÁROZAT 1. sz. MELLÉKLETE

JELMAGYARÁZAT

- Település
- Tájvédelmi körzet határa
- Szigorúan védett területek
- Községhatár
- Közút
- Földút
- Vasút

2000m 0 1 2 3 4 5 km

— a szubmediterrán klímahatást tükröző karszt-bokorerdőket, a magashegyvidéki fajokat őrző karszt-erdőket...

8. Szigorúan védett területek:

- a) Vérteskozmai Fáni-völgy
- b) Csákvári Haraszt-hegy és környéke
- c) Pátrácsi bükkös
- d) Mindszentpusztai ciklámenes erdő

A szigorúan védett terület összesen: 1035,9 ha

11. Egyéb rendelkezések:

d) A TK magában foglalja az alábbi, a Fejér megyei Tanács VB által korábban védetté nyilvánított természetvédelmi területeket

	határozat száma	területe, ha
Csákberényi ragadozó-madár fészkelőhely	103/1975.	217
Csákvári-barlang felszíni területe	42/1976.	1

A Vértesi Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelését az OKTH Középdunántúli Felügyelősége (székhelye: Veszprém) a 19/1976. OTvH sz. határozat 3. számú mellékletében megadott irányelvek alapján látja el.

HUNGARY'S KARSTIC NATURAL VALUES UNDER CONSERVANCY

In December 1976, a considerable part of the area called the Bükk Mountains in northern Hungary was declared a national park, the third of this kind ever instituted in Hungary and the first national park including one of the major karst areas of this country, though parts of it are non-karstic. The caves occurring here (such as those of Lillafüred) and the surface karstic phenomena and features (such as the high plateau of the Bükk with karstic dolines, the karstic valley of the Szalajka River, etc.) were already before this under strict nature conservancy legislation, and now they have been incorporated in the national park. The total area of the national park is 388 square kilometres, of which 57 square kilometres are under rigorous conservancy. The stipulations of the decree instituting the national park are expounded and the map of the national park is presented.

The National Environment and Nature Conservancy Office has extended nature conservancy legislation, in addition to the Bükk National Park, to five regions, in which valuable karstic objects occur on the surface or underground. First among these in importance is the Aggtelek Landscape Conservancy District which includes, among other things, the Baradla — the largest cave system of Hungary.

In western Hungary, called Transdanubia, four karstic regions have been declared liable to conservancy legislation. First to be mentioned here is the Buda Landscape Conservancy District, a region with caves of hydrothermal origin. The other three districts have been designated in the Gerecse, Pilis and Vértes ranges. The map of these areas is appended to the paper.

ОХРАНЯЕМЫЕ КАРСТОВЫЕ ПРИРОДНЫЕ ЦЕННОСТИ ВЕНГРИИ

В декабре 1976 г. значительная часть гор Бюкк в Северной Венгрии была объявлена национальным парком. Это третий национальный парк Венгрии, но первый в том отношении, что в пределах гор Бюкк — вместе с некарстовыми участками — один из важнейших карстовых районов страны стал национальным парком. Находящиеся здесь пещеры (как например пещеры у курорта Лиллафюред) и проявления закарстования в наземных условиях (высокое плато с долинами, карстовая долина реки Салайки и т.п.) были и до сих пор карстовыми объектами под строгой охраной, а теперь они воплощены внутри национального парка. Общая площадь национального парка составляет 388 км², в том числе 57 км² находятся под строгой охраной как заповедники. В статье изложены важнейшие положения постановления по поводу национального парка и на благо спелеологов приводится карта Бюккского национального парка.

Помимо Бюккского национального парка Всеенгерское управление по охране природы и защите окружающей среды определило под охрану еще пять таких территорий, где находятся ценные поверхностные и подземные карстовые объекты. Среди них на первом месте по значению находится заповедник Аггтелек, который кроме всего прочего включает в себя наибольшую систему пещер Венгрии и пещеру Барадла.

В западной половине Венгрии, в задунайском крае четыре карстовых района объявлены заповедными. Здесь в первую очередь стоит упомянуть Будапештский природный заповедник, так как на его территории находятся будапештские пещеры термально-водного происхождения. Другие три заповедника были образованы в горах Гереце, Пилиш и Вертеш. Их карты также приводятся в обобщающем сообщении.